

Synliggørelse af unge i Farum(s fritidsliv)

Rapporten er udarbejdet af Kulturforvaltningen i Farum og Farum Bibliotek i 2005/2006.

Rapporten er en del af det 3-årige projekt Kulturkortlægning og Kulturplanlægning i Øresundsregionen. Kulturforvaltningen i Farum og Farum Bibliotek deltager i projektet, som er støttet af EU og involverer 12 samarbejdspartnere i Øresundsregionen.

Man kan læse mere om projektet Kulturkortlægning og Kulturplanlægning i Øresundsregionen på www.kulturplan-oresund.dk

1 Indledning

I det danske samfund er der en generel tendens til at unge i alderen fra 16 til 25 år fravælger foreningslivet i vid udstrækning for i stedet at fokusere mere på andre dele af deres liv (Cefu 2004). Dette mønster kan genkendes i Farum, som vi skal se i det empiriske materiale. Hvorfor de unge træffer disse valg, vil vi belyse igennem det empiriske materiale fra interviewene med de unge. Hvad er det for nogen interne forhold i foreningerne, der er årsag til dette, og hvad er det for nogle for foreningerne eksterne forhold, der medvirker til dette? Disse spørgsmål vil vi søge at belyse via interviews med udvalgte foreninger i Farum.

En bred problemstilling, der knytter sig til de unges fravalg, er, at de af den ene eller den anden årsag vælger at leve deres ungdomsliv udenfor rækkevidde af de institutionelle og demokratiske rammer, som de folkeoplysende foreninger repræsenterer og herved bliver frarøvet eller om man vil frarøver sig selv den dannelse, der ellers traditionelt set knyttes til disse foreninger.

Hovedvægten i undersøgelsen ligger på diskussionen af, hvorfor de unge fravælger de folkeoplysende foreninger. I mindre grad berøres de unges tendens til også at fravælge de øvrige etablerede institutioner, der har tilbud til unge i Farum: Farum Musikskole, Biblioteket og forskellige ungdomsklubber.

Der har i lang tid i Farum været fokus på de unge og deres uønskede ageren i det offentlige rum. De unge, der hænger ud i boligområdet i "Farum Midtpunkt", skaber med deres ophold der angst blandt ældre beboere, og det er et erklæret mål at få de unge og deres støjende adfærd væk fra boligområderne generelt. Og så, når det kommer til mere anonyme steder som eksempelvis benzintanken Q8, har der været fokus på de problemer, som unges ophold der skaber, og senest er der blevet indført et låsesystem efter kl. 24 som følge af et overfald begået af en af de unge. Ligeledes er der blevet indført klassisk musik i Kulturhuset med henblik på at holde unge med en uønsket adfærd væk. Det kan observeres, at der ydes en bred indsats for at afværge de problemer, der følger de unge rundt i byen, men hvordan opleves ungdomslivet fra de unges side, og hvordan er deres oplevelse af at være ung i Farum i 2005?

I denne undersøgelse vil vi fokusere på, hvordan det opleves at være ung i Farum i 2005 og forsøge at forstå de rationaler, de unge handler ud fra. Specielt vil vi fokusere på de unges fritidsvalg og deres begrundelser for at vælge, som de gør, hvilke muligheder og begrænsninger de oplever i deres hverdagsliv i forhold til at bo og leve i Farum.

Hertil knytter sig spørgsmål af arten; kan et ungdomsliv leves i foreningerne? Skal de unge ændre sig, eller skal foreningerne? Ellers skal der tænkes nogen nye modeller med henblik på at drive nogle kulturelle ressourcer ind og ud af de unge?

Et andet fokus område for undersøgelsen er, hvordan de unge vurderer mulighederne for i Farum at være med i den attraktive ungdomskultur, der ofte fokuseres på i medierne, hvor unge forbruger og skaber trendie steder og produkter gennem deres daglige ungdomspraksis. Et forbrug og en skabelse der på mange måder er identitetsskabende for de unge både individuelt og socialt set. Herunder vil vi se nærmere på steders betydning for tilhørsforhold og på, hvilke livskvalitets fremmede potentialer der ligger i en positiv identificering med steder på både et individuelt og et socialt niveau.

Yderligere vil et fokusområde for undersøgelse være at se på de sociale processer og individuelle mekanismer, der er involveret i skabelsen af grupperingerne "dem" og "os" i Farum, for herigennem at kunne se på mulighederne for et kulturmøde. Kulturmødet og nedbrydningen af de binære modsætninger og ekskluderende mekanismer der ligger i "dem" og "os" konstruktioner, vil vi i de næste afsnit gå mere i dybden med men her blot indledningsvist fremhæve, at der i en nedbrydning af disse skel ligger et stort potentiale for positiv udvikling både på det individuelle og det bredere "community" niveau, i og med der sker en udvidelse af det personlige og sociale mulighedsrum som en følge af den øgede læring denne nedbrydning indebærer.

En overordnet målsætning for projektet er at gøre de unge til velfungerende og ansvarsfulde medborgere, som bidrager til livet i lokalsamfundet gennem en synliggørelse af de unge i fritidslivet og i Farum i det hele taget. Her i ligger der både en udfordring af de gængse opfattelser og synsmåder relateret til den uformelle og formelle infrastruktur på fritidsområdet og en udfordring i forhold til de unge som deltagere i disse.

Problemformulering

Hvordan kan der, fra de mennesker som ikke deltager i den formelle kulturelle infrastruktur, frigøres noget kreativ energi – indenfor nogle rammer, som de selv har været med til at definere et behov for, og som tager udgangspunkt i de ressourcer de har ?

Herunder: Hvordan kan der skabes en byudvikling i Farum, som medvirker til at øge de unges livskvalitet? Og hvordan kan den gængse opfattelse af de unge udfordres og ændres?

2 Empirisk materiale

Vi har metodisk arbejdet i dette projekt med semistrukturerede interviews af både foreninger, institutioner og de unge. Der blev foretaget 20 interviews med foreninger og institutioner med unge medlemmer og brugere inden for målgruppen 16 – 25 år. De interviewede foreninger er primært idrætsforeninger. De interviewede institutioner er primært ungdomsklubber. Interviewguiden til disse interviews er at finde i bilag 1.

Der ud over er der foretaget 40 interviews med unge, der er truffet på Bytorvet, i Kulturhuset og på benzintanken Q8. Interviewguiden til disse interviews er at finde i bilag 2.

Endelig er der lavet et audiodiskprojekt med 6 unge, som har valgt at vandre og fortælle om specielle ruter gennem Farum. Projektet giver gennem det empiriske materiale nogle perspektiver på, hvordan det opleves at være ung i Farum, og også på hvordan de folkeoplysende foreninger oplever deres rolle i forhold til de unge. Der er altså ikke tale om en repræsentativ behovsundersøgelse, men snarere en undersøgelse, der kan være et redskab til at se på nogle af de problemstillinger, der rejses på en ny måde. Men næste skridt i det videre arbejde med denne undersøgelses konklusioner kunne meget vel være en afdækning af, hvor bredt de her fremhævede problemstillinger er forankret i Farums ungegrupper.

3 Teoretiske fokuspunkter:

Teoretisk vil vi først præsentere vores overordnede syn på ungdomsidentitet forstået som en ikke-essentialistisk størrelse og som præget af den specifikke livssituation, som ungdommen er. Dernæst går vi videre til at diskutere gruppeidentiteter og anvendelsen af binære ekskluderende modsætninger i konstruktionen af disse. Endvidere diskuteres mulighederne for at ændre de negative klassifikationer, der følger eksklusionsmekanismene. Følgende dette vil vi kaste blikket på kritisk psykologi og retningsens syn på subjekt udvikling idet vi anser dette for at være et for analysen og strategi udformningens vedkommende givtigt perspektiv.

3.1 Ungdomsidentitet

Den vinkel, vi i denne rapport anlægger i forhold til identitet, er ,som vi skal se og argumentere for i det følgende, præget af ikke at være essentialistisk. Den personlige identitet ses ikke som noget hos den enkelte

iboende, der er uforanderlig over tid og kontekst. Vi vil argumentere for en identitet, der både på det personlige og det sociale niveau er følsom over for de kontekster og praksiser, den enkelte og grupperne indgår i. Gennem dette vil vi arbejde os frem til i de følgende afsnit at se nærmere på, hvornår disse identiteter klassificeres som positive eller negative for herigennem at kunne komme med vurderinger af, hvordan en negativ klassificering kan ændres og føre til en bedre anvendelse af den enkeltes og gruppernes ressourcer (afsnit 3.4).

Umiddelbart ses ungdommen med vores optik som i vid udstrækning sammenlignelig med andre aldersgrupperinger, hvad vedrører den ovennævnte identitetsfølelses kontekst følsomhed, hvad der skiller ungdommen fra andre tidspunkter i livet er, at der i ungdomsårene er utrolig mange nye sammenhænge, som den unge indgår i og utrolig mange interesser, der skal honoreres både i forhold til de unges selvudvikling, uddannelsesmæssige udvikling, erhvervmæssige udvikling, opfyldelse af forældrenes forventninger og sidst, men som vi fortløbende i rapporten skal se absolut ikke mindst, interessen for vennerne. Disse interesser, og de krav de stiller til den unge, er gennemgribende i forhold til mange valg og situationer, den unge står overfor i et nutidigt perspektiv. Synet på uddannelse, fritidsaktiviteter og fremtiden generelt er i høj grad præget af denne nutid, som den unge indgår i, ligeså vel som den er præget af den unges fantasi, ressourcer og fortidige oplevelser.

I det følgende vil vi se nærmere på, hvordan denne kontekstfølsomme identitet kan beskrives indenfor kulturens "circuit". Kathryn Woodward skriver meget rammende om den sammenhæng, der er mellem identitet og den kultur, som identiteten leves i at:

"Identities are produced, consumed and regulated within culture – creating meanings through symbolic systems of representation about the identity positions which we might adopt." (Woodward 1997:2).

Og videre at:

"Culture shapes identity through giving meaning to experience, making it possible to opt for one mode of subjectivity – such as the cool, the blond femininity or the fast – moving, attractive sophisticated masculinity (...) amongst other available. However, we are constrained not only by the range of possibilities which culture offers – that is, by the variety of symbolic representations – but also by social relations." (Woodward 1997:15).

Hermed menes at den måde kulturen former identiteten er gennem den individuelle brug af de konstruerede meningssystemer til symbolsk repræsentation. Herved er det muligt at afgrænse en subkulturel gruppe eksempelvis til dem, der forstår det samme, når de præsenteres for ..... en punker eller en Volvo på det meget afgrænsede niveau og en mere national kulturel gruppe, som dem der i hovedtræk forstår det samme, når de præsenteres for Dronningen eller Grundloven. Hvordan man kan udvide den kulturelle forståelsesramme, vil vi diskutere senere. Her vil vi blot indledningsvis fremhæve, at der både er en afsender og en modtager i den meningsskabende proces, som kultur er.

Identiteter bliver markeret symbolsk gennem differentiering processer indeholdende symbolske repræsentations systemer og social eksklusion (dem / os), hvorved identitet er forskelsafhængigt (Woodward 1997:29). Men det er også muligt at anvende forskellen positivt ved at fokusere på diversitet og mulighederne for gensidig befrugtning. Stuart Hall har, som vi skal se nærmere på i det nedenstående, arbejdet intensivt med de forskelsskabende strategier, der indgår i selvdefinitioner specielt i gruppe sammenhænge. Igennem brugen af Stuart Hall ønsker vi at vise, hvordan identitets positioner ofte bliver konstrueret op imod "det forskellige" "de andre" hvormed en eksklusion produceres – en eksklusion der ofte, som vi skal se nærmere på senere, hænges op på fordomme og imaginære forskelle i højere grad end faktiske forskelle.

3.2 Repræsentationer af "dem og os"

Den Jamaicansk-britiske sociolog Stuart Hall tilbyder nogle spændende betragtninger på, hvordan vi bruger hinanden til at skabe vores forståelse af verden, og på hvordan kulturen er afhængig af en forholdsvis homogen forståelses ramme.

Repræsentationer er ifølge Hall den centrale praksis, der producerer kultur forstået som det at have fælles meninger. Disse meninger danner vi i sproget, men sproget handler ikke kun om ord påpeger Hall. For at to deltagere i den sproglige praksis kan forstå hinanden, skal de være i stand til at bruge de samme lingvistiske koder – deltagerne skal kunne afkode "det du siger" til "det jeg forstår" og omvendt. De skal kunne afkode visuelle forestillinger, producere de samme lyde, samt fortolke kropssprog og ansigtsmimik på nogenlunde samme måde. Men når dette er skrevet, fremhæver Hall også, at meninger dannes i sprog og forstås aldrig helt (Hall 1997:34).

Kultur bliver af Hall opfattet som en proces dannet af praksiser og fælles normer af en gruppe eller et samfund. Kultur beskæftiger sig med dannelsen og udvekslingen af mening imellem samfundsmedlemmer og grupper. Denne brede tilgang til kultur ligger helt i forlængelse af den antropologiske og dynamiske tilgang, der er anvendt i Interreg projektet generelt, og som er formuleret af Lia Ghilardi. Den i kulturen dannede mening giver os et billede af vores egen identitet – hvem vi er, og hvor vi hører til – derfor er den tæt forbundet til spørgsmålet om, hvordan kultur bliver brugt til at understrege og fastholde identitet og forskellige grupper imellem, og her er Halls specielle twist på anvendelsen af kultur i hverdagslivets meningsdannelse fokuseret på, hvad der kan gå galt forskellige grupper imellem, når dette sker (Hall 1997:1-2). Centrale begreber i denne sammenhæng er stereotypificering og otherness, og finurlighederne ved disse begreber vil jeg gennemgå i det nedenstående.

3.3 Otherness og stereotyper

Otherness er det, vi identificerer som værende forskellig fra os selv eller fra andet og er i sig selv en mekanisme, der er nødvendig for at kunne skelne mellem forskelle i verden og er dybt indlejret i vores sprogbrugs binære modsætninger (sort er sort i modsætning til hvid). Når man ser bort fra helt klassiske eksempler som dette, er der dog få tilfælde, hvor der er tale om totale modsætninger, men Hall beretter om, at det er noget af det, han oplever et ønske om, at der skal være i monokulturelle lande. Tingene skal være adskilte og ordnede, nedenstående citat er en meget sjov ligning omkring dette.

"What unsettles culture is "matter out of place" – the breaking of our unwritten rules and codes. Dirt in the garden is fine, but dirt in one's bedroom is "matter out of place" – a sign of pollution, of symbolic boundaries being transgressed, of taboos broken. What we do with "matter out of place" is to sweep it up, throw it out, restore the place to order, bring back the normal state of affairs. The retreat of many cultures towards "closure" against foreigners, intruders, aliens and "others" is part of the same process of purification" (Hall 1997:236).

Sammenhængen mellem otherness og stereotyper er, at en stereotypificering reducerer, naturaliserer og dermed væsentliggør en fastholdelse af "otherness". Det, der bliver resultatet, er stereotyper, som er simplificerede og reducerede objekter, subjekter og givenerheder.

Stereotypificering er en strategi baseret på splittelse. Man adskiller det, der er acceptabelt og normalt fra det, som er uacceptabelt og unormalt. En stereotypificering fastholder således de grænser, som den selv har skabt og bliver herved en praksis, der vedligeholder social og symbolsk orden i et samfund ved at adskille det normale og kendte "Os" fra det unormale og ukendte "Dem".

Der er et klart magt aspekt forbundet med definitionsretten af, hvem der er ekskluderet, og hvem der er inkluderet og hvilken værdiladning, der tillægges benævnelsen af de forskellige kategorier. Et sjovt eksempel på noget sådant er minimafiaen i Farum, hvor man fra officiel side nægter at anvende navnet minimafiaen pga. den positive "street" konnotationer medlemmerne mener at det har, som man fra officiel side finder problematisk. Vedrørende inklusionen og eksklusionen fra gruppen (eg. minimafiaen) er problemstillingen bredere og omfatter en anden målgruppe udover det "magtfulde" officielle kodeks. Hvilke unge, der indgår og ikke kan indgå, er en kompleks proces af gruppedannelse, (som det ikke altid er op til individerne selv at bestemme, da magtforholdet altid vil være en medvirkende årsag, lige meget hvilke præferencer individet selv måtte have) og italesættelse, som vi vil uddybe mere i analyse afsnittet. Men i den herværende forbindelse vil vi blot fremhæve, at 1) anvendelsen af selv repræsentationer (her forstået som identificering med "mafia gangs") foregår ikke uncontestet, og her er retten til definition vigtig. Og 2) de repræsentationer, der fremføres af andre, som står uden for gruppen, vil ofte have en stereotyp karakter a'la de unge er nogle dovne rødder etc.. Men hvordan er ændringspotentialer i forhold til disse stereotyper, det vil vi belyse i det nedenstående ud fra en overordnet betragtning om, at det vil være til både byens og de unges bedste, hvis dette blev muliggjort.

Der findes forskellige standard strategier til at forsvare definitionen af "de andre", der, som vi så i det ovenstående, altid defineres ud fra en reducerende stereotyp forestilling. Jeg lister dem Hall nævner her, fordi det i almindelighed er noget, man kan holde sig for øje i sin omgang med medierne og dagligdagstale.

Dehumanisering som en stereotypificeringsstrategi anvendes til at skabe "dem" som nogle, man ikke har et alment menneskeligt fællesskab med, hvorfor de nemt kan ekskluderes fra "os" gruppen. Denne stereotypificeringsstrategi kan hyppigt ikke opretholdes, når "dem" og "os" mødes, og de menneskelige træk træder tydeligere frem. Hyppigt sker der dog herved en enkeltvis adskillelse af dem man har mødt fra den resterende "dem" gruppe og altså ikke en generalisering af de opdagede menneskelige træk hos den kendte tidligere "anden" til resten af "dem" gruppen. Typisk vil man støde på udsagn som "jamen han er også speciel" eller "nej jamen det gælder jo ikke dig, du er ikke som de andre". Herved er det blot en enkeltvis inklusion i "os" gruppen, der forekommer og ikke en nedbrydning af "os" og "dem" kategorierne.

Naturalisering er en stereotypificeringsstrategi, som fastholder minoritet og majoritet positionerne og den fungerer ved at beskrive "de andre" som værende betinget af naturlige processer og dermed fast og uforanderlig. Så når minoriteterne bliver defineret af majoriteten som værende eksempelvis primitive og underudviklede, sættes det straks i relation til deres natur og kultur. Man forklarer hermed "de andre" som en naturlig tilstand der ikke kan gøres noget ved, samtidig med at man, som majoritet, heller ikke behøver at gøre noget ved det – siden det er naturligt og ikke muligt at ændre.

3.4 Muligheder for at ændre holdninger til de forskellige stereotype kategorier

Den eneste grund til at det giver mening at tale om en ændring af en negativ repræsentation til en positiv er, at kultur og identitet opfattes som processer og ikke som faste og uforanderlige størrelser. Mening bliver dannet i sprog og i kulturen, og dermed forandrer og udvikler den sig.

Mainstream meninger bliver påvirket af nogle mindre udbredte, marginale meninger og forandrer sig dermed langsomt. Spørgsmålet er, om man overhovedet selv som enkeltperson kan påvirke meningsdannelserne på et bredere samfundsmæssigt plan, da meningsdannelsen foregår i en magtrelation, der jo som begrebet er afhængig af, at alle ikke har lige adgang til det. I USA har der over tid været flere forskellige bevægelser, der har haft til sigte at ændre synet på bestemte stereotype grupperinger fra en negativ konnotation til en positiv – eksempelvis synet på "de sorte" slagord som "Black is beautiful" der nok er kendt af de fleste, har været anvendt i sådanne sammenhænge. Teoretisk, for dem der skulle have lyst til at gå videre med at efterforske disse muligheder, så lægger Hall sig i kølevandet på Bakhtins "trans-coding" teknik fra 1960'erne. "Trans-coding" er overordnet set den proces der sker, når man tager en allerede eksisterende mening og gør den

åben for nye meningers påvirkning. I forbindelse med ovenstående eksempel vil de fleste af os nok kunne blive enige om, at det er en positiv udvikling, der forekommer, når en negativ konnotation vendes til en positiv. Dette kræver ofte en iværksættelse og en kommunikativ strategi, i modsætning dertil står den negative udviklings pendant til ovenstående, hvor minoriteten (den unge, den etniske anden etc.) ændrer sin selvforståelse i retningen af den forståelse af dem, som majoriteten fremfører. Her om nærmere i det nedenstående.

Herunder minoritetens ændring ind i majoritetens billede

Der er ofte konfliktende tendenser på spil i majoritetens daglige omgang med minoriteten – her forstået bredt som etnisk og ung. På den ene side er der en tendens til at formulere strategier og ønsker for at minoriteten skal ændre sig i majoritetens billede, og på den anden side er der ofte en essentialisering af minoritetens kultur, der anskuer denne som uforanderlig og hos den enkelte iboende.

Således er det, fordi den unge er ung eller den etniske minoritet er etnisk, at de har problemer – problemerne placeres hos den enkelte og anskues som noget hos dem iboende, der er uafhængigt af de muligheder og begrænsninger, der generelt er i samfundet, som omgiver den etniske anden og den unge.

Omkring konsekvenserne af denne proces skriver Erik Eriksson meget stærkt:

”(...) bekræfter det triste faktum, at de undertrykte, udelukkede og udsugede i ethvert system, der bygger på undertrykkelse, udelukkelse og udsugning, ubevidst accepterer det onde billede af sig selv, som de dominerende har stillet op.” (Eriksson 1971:57).

Anthony Giddens fokuserer i denne sammenhæng på den begrænsning, det omkringliggende samfund lægger på den individuelle narrativ om selvidentitet. Giddens identitets definition er meget sjov, fordi det netop kan siges at være de unges manglende muligheder for at have en anden narrativ gående (fordi den kontrasteres af det omkring liggende samfund), der gør, at de vælger den, som de gør. Det er, som man kan læse ud af nedenstående citat, ikke et spørgsmål om en direkte forbindelse mellem en ekstern ydre verdens påvirkning af individets selvopfattelse, men interaktionen med objekt verdenen er noget af det materiale, den enkelte vælger til narrativen om selvet. Hvis individet vedvarende oplever, at den oplevelse individet selv har af sin identitet og den opfattelse andre har af denne ikke stemmer overens, så kan det føre til at evnen til at konstruere ens selvbevidsthed bliver gjort svagere, hvorved den enkelte står meget svagt i sit møde med verden.

”Self- identity is not a distinctive trait, or even a collection of traits, possessed by the individual. Self-identity is a reflexive process, which is not to be found in the behavior nor in the reactions of the others but the individual’s capacity to keep a particular narrative going.” (Giddens 1991:55).

Giddens beskriver den ontologiske sikkerhed som et fundamentalt krav, for at individet kan skabe sin selvidentitet i sen-modernitetens udvidede råderum. Det udvidede råderum påvirker aktørens handlemuligheder og dermed dannelsen af aktørens selvidentitet. I sen-moderniteten er der også en øget refleksivitet og individualisering, som har betydning for, hvordan aktøren vælger at skabe sin selvidentitet. Dannelsen af selvidentitet sker i spændingsfeltet mellem strukturen og aktøren. Strukturen er refleksive betingelser for handlen, som bliver modificeret i overensstemmelse med, hvordan aktøren fortolker og anvender betingelserne. Selvidentitet er ifølge Giddens ikke, hvad ”jeg er” i hver situation, men der er en selvrefleksiv forståelse af aktørens egen biografi. Som nævnt tidligere er denne af en skrøbelig natur, da den er afhængig af ikke alene personens egen fortolkning, men også af eksterne faktorerers magt til at stille spørgsmål ved den narrativ aktøren har valgt.

3.5 Kritisk psykologi, handlemuligheder, handleevne og subjekt udvikling

Afsnittet om subjekt udvikling har vi valgt at belyse gennem den kritiske psykologis briller. Indledningsvis gives der en kort introduktion til retningsens socialontologi med en vægt på sammenspillet mellem struktur og individ, der givet dette projekts forankring i den kommunale forvaltning synes meget anvendeligt.

3.5.1 Kritisk psykologi og dens formål

Overordnet set er den kritiske psykologi en kritik af ideen om mennesket som determineret af sine betingelser på den ene side og samtidig en kritik af mere subjektivistiske tilganges ideer om mennesket som fri fra indflydelse fra det omkring liggende samfund. Den kritiske psykologi forsøger i stedet at belyse menneskenes indflydelse på deres livsforhold, altså forholdet mellem den objektive¹, samfundsmæssige virkelighed, og menneskets subjektive bestemmelser (Holzkamp i Dreier 1993:111). Her er der i vid udstrækning lighedspunkter med Anthony Giddens strukturdualitet, hvor subjektet på en gang skaber strukturerne ved deltagelse i dem og på den anden side skabes i strukturerne derigennem.

3.5.2 Mennesket, som en del af strukturen

Teoriens pointe er den, at individet er i stand til at udvide sine objektive handlemuligheder, i kraft af at udvikle en subjektiv handleevne og af social integration. Som resultat, integrerer individet disse nylærte koncepter (den udvidede handleevne) i sin subjektkonception (Dreier 1993:111). Teorien har derfor en udpræget helhedsopfattelse af menneskets eksistens, da den tager højde for både individet og samfundet og forholdet imellem disse. Samfundet er en handlesammenhæng, en struktur, som hele tiden reproducerer sig, men også forandrer sig. Samfundet kan altså ikke opfattes som noget stabilt, som eksisterer i kraft af sig selv, men kun som en proces, noget som eksisterer i kraft af sin udvikling og reproduktion.

Den samfundsmæssige struktur består af betydninger, som repræsenterer de objektive handlemuligheder for individerne, men i hver enkelt handlesituation, for hver enkelt individ, gør nogle særlige aspekter af disse strukturer og muligheder sig gældende. Dette vil sige, at de objektive betydningsstrukturer og handlemuligheder, samt den enkeltes erfaringer af disse strukturer, påvirker den enkeltes nuværende position og handlemuligheder. Man kan således ikke se på mennesket isoleret fra strukturen, men kun som en del af den, en aktiv deltager, som påvirker og påvirkes af den. Man kan derfor heller ikke opfatte mennesket som determineret af samfundsstrukturen. Ifølge kritisk psykologi er det nemlig den enkeltes opgave, gerne i samarbejde med andre, at finde ud af, hvilke af sine foreliggende handlemuligheder man vil bruge for at tilfredsstille sine behov (Ibid:112). Menneskets muligheder for igennem øget viden og selvstændig problemformulering at ændre på sin egen situation er en af den kritiske psykologis meget stærke koblinger til aktionsforskningen med vægten på den enkeltes rolle som medforsker i egen situation.

Menneskets bevidste eksistens i strukturen er derfor ikke kun en mulighed, men en samfundsmæssig nødvendighed, fordi, den samfundsmæssige reproduktion ikke vil kunne sikres, uden at dens aktører bliver sig deres handlinger bevidst (Dreier 1993:113). Den måde den enkelte forholder sig til sine handlemuligheder, eller undlader at forholde sig, har ikke kun konsekvenser for ham/hende selv, men også for andre. Man skaber sin tilværelse i forhold til strukturen, altså også andre mennesker, og omvendt har ens handlinger også indflydelse på strukturen, og hermed også andre individer. Derfor kan man kun forstå den enkeltes handlinger ud fra hans/hendes relationer til handlesammenhængen. Nogle gange er disse relationer ikke synlige for den enkelte selv, men skal først afdækkes. Mennesket tager, i sin handlen, fat i nogle sammenhænge og bruger

---

¹ Med objektiv samfundsmæssig virkelighed, menes der vores reelle muligheder, f.eks. om vi får et job eller ej, som en modsætning til vores egen subjektive oplevelse af den objektive virkelighed.

dem, altså man ændrer nogle bestemte betingelser i forhold til ens egne ønsker og interesser, og hermed bringer nogle nye sammenhænge i stand, altså ændrer strukturen ved at påvirke dens reproduktion. Det er selvfølgelig ikke alle sammenhænge i strukturen, som man kan bruge. Forskellige mennesker har forskellige muligheder, som de bruger i forbindelse med deres respektive mål.

Det er netop sammenspillet mellem individ og samfund, der er interessant for vores undersøgelse af de unges fritidsliv på den ene side og de strukturer (tilbud), der er til rådighed for dem på den anden side. Vi vil fokusere på, hvilke muligheder og begrænsninger der opleves i de unges fritidsliv både i forhold til deres brug af etablerede og institutionaliserede strukturer og deres brug af uformelle strukturer og netop her igennem komme frem til en måde til for det første at udvide de objektive handlemuligheder for de unge og for det andet gennem en konfrontation med de strukturer der er at øge de unges viden om disse. Begge dele med henblik på at øge de unges subjektive handleevner og derigennem give de unge øgede kompetencer.

3.5.3 Handlemuligheder og handleevne

Den samfundsmæssige reproduktion er langt hen ad vejen en proces, som, på trods af den sker med mennesker som aktører, ikke nødvendigvis er en bevidst handling hos den enkelte - samfundsmæssigt handler det om samfundets reproduktion, men fra den enkeltes synspunkt repræsenterer systemet ofte kun handlemuligheder. Her forekommer altså en bestemt psykisk frigørelse fra den umiddelbare reproduktion af samfundet, som den enkelte på den anden side ikke kan undgå at bidrage til gennem sine handlinger. Det, at man eksempelvis gennem udvælgelsen af sine handlemuligheder og sin handling deltager i den samfundsmæssige reproduktion, er ikke det primære mål for de fleste men en uundgåelig følgevirkning. Derfor kan man sige, at man nødvendigvis tager del i den samfundsmæssige eksistens. Selv, når man vælger ikke at deltage, er det alligevel et valg, og dermed påvirker det også strukturen på en måde. Man kan derfor ikke undgå at forholde sig bevidst til strukturen i og med, at man tager stilling til de mange handlemuligheder, man har. For at sige det med andre ord: mennesket opretholder strukturen ved at deltage i den, hvilket tilbagevirkende muliggør dets eget eksistens som menneske og subjekt.

Det er menneskets egne, samlede forudsætninger, som udgør hans personlige handleevne. Det er altså denne handleevne, som gør en i stand til at leve i kraft af bestemte betingelser, og bruge dem til fordel for sig selv. I og med at man udvikler denne personlige handleevne for at kunne bruge strukturen efter eget behov, skaber man altså et bestemt subjektivt råderum eller mulighedsrum (Dreier 1993:113). Ens handleevne danner således mulighed for at råde over livsbetingelserne, men kun til en vis grad. Vi har nemlig kun et definitivt antal handlemuligheder, og vores frihed i strukturen er derfor heller ikke grænseløs, men kun relativ.

Individet vurderer sin subjektive situation. Herunder foretager han/hun sin egen subjektive og emotionelle vurdering af sit nuværende mulighedsrum. Dette mulighedsrum er præget af ens samlede personlige erfaringer og fortidige mulighedsrum, men også ens foregribende vurdering af fremtidige mulighedsrum, skabt på baggrund af tidligere erfaringer. Man vurderer derfor sin umiddelbare sammenhæng og sit mulighedsrum, for at finde den bedste måde at tilgodese sine egne interesser. Dette vil sige, at man ikke danner sine indtryk kun på baggrund af umiddelbare opfattelser, men man (også når det drejer sig om andre end en selv), sætter sig rekonstruerende ind i hvert forhold i handlesammenhængen. Dette er blandt andet en konsekvens af den moderne tid, hvor mennesker konfronteres med så mange muligheder, at de bliver nødt til at forholde sig reflektivt² til dem, og derfor bliver mere selvstændige og bedre til at udnytte strukturen og dens muligheder. Men, det er ikke alle, der udnytter strukturen og sine handlemuligheder. Man kan også, hvis man ikke gennem

---

² Denne moderne udvikling, som kræver af mennesker, at de forholder sig reflektivt til strukturen er en proces, som bl.a. Anthony Giddens fokuserer på.

refleksiviteten kan løsrive sig fra umiddelbarheden, vælge slet ikke at handle, for derved at forsøge ikke at ændre den allerede eksisterende situation og magtstruktur.

Den kritiske psykologis mål er bl.a. at hjælpe individet med at finde sig selv, der hvor det befinder sig (i den bestemte tid og sted i strukturen), så han/hun kan orientere sig derfra. Hvert subjekt skal således opfattes fra sit eget individuelle ståsted og perspektiv i det samfundsmæssige liv, da han/hun eksisterer i nogle konkrete samfundsmæssige rammer og forhold og relaterer sig til sig selv og hinanden heri (Ibid:114).

For bedre at forstå begrebet handleevne, er det også nødvendigt at indføre to andre begreber; begriben og tyden. Alle individer står i en eller anden umiddelbar realitet, hvor hele den samfundsmæssige konstruktion ikke er synlig. Det betyder, at vi alle sammen befinder os i en umiddelbar personificeret verden, hvor vi bevæger os i hverdagslivets tankemåde, og den tankemåde kalder vi tyden (Holzkamp 1985:25). Man opretter sammenhænge mellem de overfladiske betingelser, så de opfylder vores praktiske krav. På dette plan forenkler man og personificerer, og ser ofte andre som værende årsag til ens egne problemer. Det er en af de udfordringer, der også er at finde i arbejdet med vores problemstilling - specielt i forhold til dem og os konstruktioner, hvor grupperinger stereotypificeres og behæftes med forskellige karakteristika, som ikke tager højde for deres situerethed. Det, der er udfordringen i denne sammenhæng, er at arbejde sig ud af denne "tydende" forholdemåde og i stedet forholde sig "begribende". I og med at der er muligheden for at forholde sig anderledes, er man aldrig indfanget i umiddelbarhed i sådan en grad, at man ikke kan hæve sig over den, altså begribe den. Vores umiddelbare situation er jo en del af en større sammenhæng. En uventet situation, såsom arbejdsløshed eller lignende, gør, at mennesket konfronteres med sin egen personlige verdens utilstrækkelighed. Der er nogle elementer, som man ikke selv er herre over, men som alligevel påvirker en. Her kan man så blive ved med at opfatte de umiddelbare betingelser som problemet, eller man kan distancere sig fra det og prøve at begribe det større billede. Ens egen livssituation er jo en del af et større hele, og man vil ikke kunne løse sine problemer, hvis man hele tiden overser denne sammenhæng. Holzkamp kommer her med et eksempel om en dreng og en far, som havde et dårligt forhold, indtil de indså, at deres situation blot var et produkt af deres klassestilling. Da de først indså dette og var klar til at ændre noget i deres tilværelse, blev deres forhold meget bedre. Lige meget hvordan ens situation er, kan man altid gøre noget konstruktivt ved den gennem en bevidstgørelse.

I forhold til nærværende undersøgelse så kan man forestille sig det store billede konstitueret af de unge selv, de muligheder der er i Farum og herunder andres syn på dem. Herved er noget af det, de unge kan begribe, eksempelvis, at grunden til at de ikke foretager sig noget ikke kun er fordi de er dovne, som er en af deres egen tydende forholde måder, men også at der ikke er et udbud af muligheder og strukturer, der rammer plet hos dem og at grunden til at det forholder sig sådan er ..... en politisk prioritet.

3.5.4 Subjektudvikling

Ens udviklede, subjektive måder at forholde sig til omverdenen på, er det vi kalder for personlige egenskaber. De er skabt i forhold til ens personlige sammenspil med den bestemte konkrete struktur, og herunder bestemte sammenhænge man indgår i. Disse sammenhænge kan dog ændres og tilpasses gennem en ændring af den måde, man indgår i dem på. Dette vil sige, at mine personlige egenskaber, ikke er nogle "uforanderlige, abstrakte ejendommeligheder ved min personlighed", men "konkret begrundede og modificerbare forholdemåder" (Dreier 1993:114). Disse forholdemåder kan sammenlignes med andres forholdemåder, men man skal altid være klar over de forskellige situationer, sammenhænge og spillerum, som har dannet konteksten for den. Derfor er det muligt at forklare, hvorfor bestemte mennesker opfører sig på bestemte måder, og hvorfor de er blevet sådan.

Mennesket bruger sine kognitioner og emotioner som sin handleevnes funktionelle midler. De kognitive processer bruges for at orientere sig i en situation, men også ud over den. Den bestemte situation opleves ved

at sanser og iagttage, men også tænkning og hukommelse anvendes for at danne erfaringer, og bruge dem senere i en anden situation - forbindelserne mellem ens grunde til at handle og reagere på nogle bestemte måder, ens samfundsmæssige handlesammenhæng og ens eget befindende gennemtænkes (Ibid:114). På den måde skabes mening, ved at der dannes en klar sammenhæng mellem ens handling og ens (og andres) muligheder og mål. Refleksioner over de middelbare sammenhænge, dem som blev oplevet i fortiden, eller dem som man har planer om at skabe, eller tror vil finde sted. Disse middelbare sammenhænge bruges, for at kunne forklare, forstå og konstruktivt bruge de umiddelbare sammenhænge (Ibid:115). Herved kan nutiden og fremtiden påvirkes af ens fortidige oplevelser, og ved at bruge disse erfaringer og oplevelser konstruktivt udvikler man sig som menneske og bliver bedre til at fungere i bestemte sammenhænge, samt til hele tiden at udvide sine horisonter. Derved er man ikke fikseret i det umiddelbare, men skaber forbindelser mellem det middelbare og det umiddelbare, ved at handle ud fra ens samlede vurderinger af den umiddelbare situation (Ibid.:115). Men, disse samlede vurderinger påvirkes også af den umiddelbare situation, og dermed er et menneske ikke noget afsluttet projekt, men et individ i konstant udvikling, som påvirker, og påvirkes af strukturen, og derfor skaber sig selv hele tiden. Fremtidige muligheder anticiperes med henblik på at kunne råde over dem. Motivation, forstået som en anticipation af muligheder, bidrager til deres udvidelse, som man opnår i kraft af sin handling i strukturen (Ibid:115). Mangel på motivation gør således, at man ikke er i stand til at skabe denne udvidelse, eller ligefrem forværrer sin situation med handling, der går imod ens egne interesser på sigt. Flere af de unge er under mistanke for at følge netop dette mønster – de bevæger sig i grænserne til et kriminelt miljø, som på sigt kan ødelægge deres muligheder for at indgå i de samfundsområder, hvor eksempelvis en ren straffeattest er påkrævet. En anden hyppig situation er endvidere, at de unge ikke kan se, at der er nogle muligheder for dem, hvorfor de ophører med at have en handlings retning at navigere efter. En interessant optik er her at fokusere på muligheden for at styrke de middelbare forståelser af de forskellige umiddelbare situationer, som de unge havner i. For Farums vedkommende ingen tvivl om at foreningernes ildsjæle her spiller en stor rolle for denne udvikling hos de organiserede unge, specielt skal nævnes integrationskonsulenten i Farum Boldklub, der har det som en efter trænings aktiviteter at give de unge sparring på de problemstillinger, der optager dem generelt.

Subjektudviklingen er dybest set individets egen opgave. Alle individer handler i egne interesser og sørger for at råde over betingelserne, så godt som muligt. På den måde erkender man og skaber samtidig sig selv, som et handlende subjekt i strukturen, og derfor udvides ens selvdetermination. Subjektudviklingen kan dermed siges at rette sig mod udvidelse af sit handlerum i sammenhængen, men også evner til at gøre dette. Subjektet indgår i bestemte relationer sammen med andre og får en plads og en betydning i den pågældende struktur og skal derfor tage en beslutning om, hvordan det vil forholde sig til de bestemte mennesker og deres interesser og mål i den bestemte situation.

Det, der ifølge den kritiske psykologi gør en til et bestemt individ, er den særlige måde, som man udvælger sine muligheder, influerer eller ikke influerer på sine omgivelser, danner generelle konklusioner ud fra de oplevelser man har haft, og til sidst bruger disse som vejledning i andre situationer. Det, som gør en til noget unikt og enestående, er ens helt særlige handlesammenhæng, men også den måde man vælger at forholde sig til denne på. Heri indgår ens interesser, evner, grunde, funktionsgrundlag, osv. Ens subjektive udvikling er derfor stærkt afhængig af ens umiddelbare handlesammenhæng. Den måde, man tackler sin nuværende situation ved at generalisere eller almengøre de middelbare, fortidige situationer på, afhænger af ens erfaringer og har til formål at overskueliggøre den reflektive proces.

I og med at man udvider sin rådighed over livsforhold, skrider ens selverkendelser også frem, og dette resulterer i, at ens relationer bliver stadig mere sikre og gennemskuelige. Man lærer samtidig at kende, værdsætte og også mere effektivt at realisere sine handlemuligheder. Dette opbygger tilliden til konteksten, udvikler den subjektive evne og gør en til et stærkere og mere selvsikkert individ. En udvikling, som ikke kun er afgrænset til det enkelte individ, men som netop i kraft af strukturdualiteten kommer samfundet generelt til gavn.

Det er her vigtigt at understrege, at der på ingen måder er tale om en for den enkelte fri valgsituation i forhold til den enkeltes rådighed over sine livsforhold. Giddens fremhæver på bedste vis, at alle ikke har andre muligheder end at vælge deres livsstil, da det ikke er forhold, der på samme måde som før moderniteten, er givet på forhånd, hvilken plads i samfundet, den enkelte skal indtage, men - fremhæver Giddens, der er en forskel i livsmuligheder, og disse har betydning for de konkrete livsstilsvalg (Giddens 1996:106). Giddens definerer livsstil som et mere eller mindre integreret sæt af praksiser, der kan inkorporeres i f.eks. tøjvaner, spisevaner, handlemåder og foretrukne mødesteder, som individet anvender både af nyttemæssige grunde, og fordi de giver en synlig form til en unik narrativ om selvidentitet (Giddens 1996:100). Dog er der i kraft af Giddens' mobile syn på selvidentitet tale om rutiner, der er reflektivt åbne for forandringer (Giddens 1996:101) Herved er det tydeligt, hvor tæt op af den Kritiske psykologi Giddens ligger, da det centrale hos dem netop er at ændre den enkeltes muligheder gennem en øget refleksivitet i forholdet til den enkeltes muligheder og begrænsninger.

I forhold til hvor frit man kan vælge sin livsstil, er der nogle tydelige begrænsninger i forhold til livsmuligheder – det er svært som ung at dyrke en cafe latte kultur i Farum, fordi der ikke er noget tilbud, der giver muligheder for dette, ligeledes er det som ung generelt svært at dyrke en designer livsstil, da de økonomiske midler til dette ofte først kan akkumuleres senere i livet. Af andre begrænsende livsmuligheder er mulighederne for at dyrke en ungdomskultur inden for nogle selvdefinerede rammer, der er mange organiserede eller institutionaliserede tilbud, men muligheder for selv at definere projekter og rammer er ikke tilgængelige.

4 Præsentation af empirisk materiale

Det empiriske materiale falder i tre dele:

- 1) En del, der er koncentreret omkring interviews foretaget i foreninger og institutioner, der arbejder med målgruppen unge mellem 16 og 25 år (4.1),
- 2) en del, der er koncentreret omkring interviews med de unge (4.2),
- 3) en del, der omhandler audiodisk projektet *"Unge øjne og stemmer i Farum"* (4.3).

4.1 Interviews med foreninger og institutioner

Der er foretaget i alt 20 interviews med foreninger og institutioner, der arbejder med unge.

Der er foretaget 12 interviews med foreninger, heraf 9 interviews med idrætsforeninger:

Idrætsforeninger: Farum Boldklub, Indvandrerkonsulenten i Farum Boldklub, Farum Familie Svøm, Farum Svømmeklub, Rulleskøjteklubben Nordsjælland, Farum Håndboldklub, Farum Volleyballklub, Farum Gymnastikforening, Farum Badminton Klub,

Øvrige foreninger: Ungdomsforeningen Kompas, Ungdomsforeningen Event, Farum Folkedansere,

Desuden er der foretaget interviews med ungdomsklubberne Regnbuen og Idrætten, med 10. klasse skolen i Farum, med Ungdomsskolen i Farum, med Farum Dans, som er organiseret som en privat virksomhed, med Farum Musikskole, med Farum Bibliotek, samt med Farums Arkiver og Museer.

Hovedvægten i det følgende vil ligge på gennemgangen af de 12 foreningsinterviews samt interviewet med Farum Dans.

4.1.2 Integration

For de foreninger, der arbejder aktivt med integration af etniske minoriteter, er det vigtigt, der er mulighed for løbende kontakt med socialforvaltningen.

Foreningerne er generelt meget bevidste om, hvorvidt de har ressourcer til at igangsætte særlige tiltag for etniske minoriteter, og om deres aktivitet er en aktivitet, som appellerer til etniske minoriteter.

Hvis integrationen skal lykkes, er det foreningernes opfattelse, at de skal yde en ekstra indsats, da det kræver særlige ressourcer at få kontakten med etniske minoriteter til at fungere. Derfor kunne det være en politisk prioritering, at der er mulighed for at søge midler til integrationsprojekter. I øjeblikket er der mulighed for at søge midler i Folkeoplysningsudvalgets tilskudspulje til denne type projekter.

Farum Fodboldklub har søgt om midler til en integrations medarbejder og fået en bevilling, der giver dem mulighed for at ansætte en sådan i 1 år. Integrationsmedarbejderen står hovedsageligt for driften af et "socialt" hold med blandet sammensætning af etniske danskere og etniske andre. Her er der mulighed for, at de unge kan mødes om aktiviteten at spille bold, uden at det bliver konkurrerende på en ekskluderende måde. I forhold til integrationen af etniske andre ind i en hovedsageligt dansk foreningskultur har boldklubben gjort sig erfaringer med, at det ofte er omkring forældrenes "pligter" til at yde en "frivillig" indsats i foreningen, at det kniber. Konsulenten tager derfor fat i forældrene og forklarer dem om, at det er vigtigt, at de også vasker trøjer og kører til udekampe etc. Ligeledes er der en problemstilling, der knytter sig til betalingen af kontingent, og ligeledes her tager integrations konsulenten ud til familierne og forklarer dem 1) hvad de får for deres penge og 2) relativiserer prisen på deltagelse i forhold til forældrenes forbrug af andre goder. Følgende dette oplever boldklubben, at de har succes med at fastholde de unge etniske andre og understreger, at de etnisk blandede hold virker integrationsfremmende, ligesom de aktiviteter med sodavandsdrikkeri og almen diskussion, der udspiller sig efter træningen, gør det. Her er integrationsmedarbejderen også særdeles aktiv og indgår som en ansvarlig voksen, der kan stilles spørgsmål til vedrørende de fleste af livets forhold.

Den etniske lektiehjælpsforening Kompas har andre behov end de øvrige foreninger. De har ikke problemer med fastholdelse af målgruppen. De har ikke behov for et mødested med mulighed for uforpligtende samvær, idet de har deres eget foreningslokale. Umiddelbart virker de som en forening, der er relativt lukket om egne aktiviteter. Deres tiltag handler primært om at lære medlemmerne om, hvordan integration fremmes samt at fortælle danskere om tyrkisk kultur. Deltagelse i aktiviteter på lige fod med andre danske unge er endnu ikke en del af formålet.

4.1.3 Målgruppen

Der er bred enighed blandt de interviewede foreninger om, at målgruppen, de 16-25 årige, er svær at fastholde. Ikke fordi de er zappende og uansvarlige, men fordi det er et tidspunkt i deres liv, hvor de typisk har travlt med andre ting: skole/uddannelse, erhvervsarbejde.

De unge, der vælger at fastholde deres foreningsengagement, gør det typisk, fordi de virkelig vil noget med aktiviteten. Som følge deraf stiller de også krav om høj kvalitet. (Mulighed for talentudvikling). Mange af dem har både et fagligt og et socialt netværk i foreningen.

De få unge, der gerne vil fortsætte udelukkende pga. det sociale aspekt, kan på dette tidspunkt få det svært.

En "fritidsvirksomhed", der adskiller sig fra de øvrige i forhold til oplevelsen af de unge, er Farum Dans. De har alle deres ungdomshold fyldt til randen og ventelister på flere af holdene. Adspurgt omkring dette forhold fremhæver ejeren det plausible forhold, at det er, fordi dans er en del af ungdomskulturen, at danse undervisningen giver de unge nogle kompetencer, som de kan bruge i deres ungdomsliv udenfor danseundervisningen til fester og lignende.

Et andet bud på en forklaring kunne være, at Farum Dans ikke er organiseret som en folkeoplysende forening, men som en privat virksomhed. Dette giver Farum Dans et mere "moderne image" uden de forventninger, som foreningerne typisk har til de unge og deres forældre om deltagelse i demokratisk organisering mm. . Deltagelse i Farum Dans er typisk noget dyrere end deltagelse i en traditionel forening, men det synes ikke at være et problem for deltagerne.

4.1.4 Ung i Farum

Der er bred enighed blandt de interviewede foreninger om, at der er mange gode fritidstilbud til de unge, Musikskolen, Billedskolen, sportsforeninger.

Der er også bred enighed om, at det der mangler er et værested, hvor de kan mødes uformelt, holde fester og høre musik, i stil med Billen.

4.1.5 Folkeoplysning

Der er en tydelig tendens til, at foreningerne ser nutidens travle og meget organiserede liv som en modsætning til foreningslivet. Man skal måske i fremtiden overveje en anden måde at organisere fritidsliv på, da det stiller store krav at drive en forening, og de færreste har den fornødne tid. Det er endvidere svært at finde energi til også at diskutere visioner, idegrundlag og folkeoplysning, da selve driften af foreningerne sluger det hele.

4.1.6 Ildsjæle

Der er en tendens til, at de foreninger, der har det største overskud til også at diskutere visioner mm., er de foreninger, der drives af ildsjæle, der virkelig brænder for sagen, og dem har vi fundet en del af i løbet af vores undersøgelse.

4.1.7 Økonomi

Nyere foreninger ("Kidsvolley" og Rulleskøjteklubben) har ikke deltaget i den tidligere såkaldte økonomiske festtid i Farum og har derfor ikke problemer med at tilpasse sig nye tider. De har ikke de samme forventninger til kommunen som de ældre foreninger, og de har ikke opbygget en foreningsorganisation, der er afhængig af større økonomiske tilskud fra kommunen.

Farum Kommune yder stadig pæne tilskud sammenlignet med andre kommuner, men alle foreninger ønsker det tidligere højere niveau for træner- og instruktørtilskuddet tilbage og også gerne en genindførelse af tilskuddet til lederuddannelse, også fordi det er en hjælp til fremtidssikring af foreningerne at uddanne egne trænere og instruktører.

4.1.8 Sammenfatning

Foreningerne virker generelt meget bevidste om, at tiderne og de unge har ændret sig. De er meget åbne over for ændringer for at imødekomme de unges behov. Generelt at fastholde de unge i vores målgruppe i foreningslivet er nok ikke det, man skal satse på som forening. Dog er der basis for at fastholde de unge, der har ambitioner inden for den enkelte aktivitet, og de unge, der har et vigtigt socialt netværk inden for foreningen. Mange af foreningerne er også i lyset af den manglende fastholdelse af de unge indstillet på og villige til at anvende deres ressourcer under andre former. Eksempelvis havde ejeren af "Farum Dans" en

masse gode ideer til, hvordan hun og danseskolen kunne bidrage til enkeltstående events, som de unge selv stod for at arrangere, men som de så kunne hente (købe) hjælp til hos danseskolen.

Der er blandt foreningerne en tendens til et stort lokalt engagement, hvilket også hviler på, at de fleste af foreningsarbejderne selv bor i Farum, og selv har eller har haft børn og unge i byen og har oplevet den vifte af problemer, som er forbundet med at være barn og ung lige præcis her. Derfor har vi også oplevet, at de interviewede foreninger har haft en bred indsigt i og refleksion i forhold til problemstillinger, som strækker sig ud over den enkelte forening. Og også fundet en villighed til at yde en indsats der strækker sig ud over den specifikke forening – det er derfor muligt at konkludere, at de unge har en stor mulighed for at ændre brugen af foreningsarbejderne og foreningerne, hvis de kan kommunikere deres behov og ideer til disse på en måde, så det fanger deres engagement. Der er blandt de interviewede forskellige holdninger til, om et ungdomshus tilgodeser etniske andres behov, men den mest fremtrædende holdning er, at det vil være til alles bedste at have et mødested, hvor de unge kan træffe hinanden uden at genere nogen, et sted hvor de også kunne holde fester.

I forhold til foreningernes mere interne problematikker vedrørende frivilligheds princippet kunne man overveje at yde organisatoriske bidrag til de foreninger, der yder undervisning.

Det kræver særlige ressourcer at have medlemmer fra andre etniske grupper end dansk. Hvis man ønsker, at foreningerne skal have mulighed for at arbejde med integrationstiltag, bør der være midler til rådighed for dette, eksempelvis mulighed for at søge Folkeoplysningsudvalgets tilskudspulje.

Afslutningsvis efterlyser foreningerne en egentlig Idræts- og fritidspolitik, samt debat om en sådan.

4.1.9 Institutioner der arbejder med unge mellem 16 og 25 år

Ungdomsklubberne:

Idrætten og Regnbuen fungerer både som almindelige fritidsklubber i dagtimerne og som ungdomsklubber om aftenen. Om aftenen primært for unge mellem 15 og 18 år hvor begge ungdomsklubber giver de unge mulighed for den selvorganisering, der er så vigtig for unge. Der er ikke hele tiden faste rammer for aktiviteter, men tilbud om at fungere som mere uformelle mødesteder. Klubberne har åbent om aftenen mandag til fredag. Regnbuens særlige profil er musik, og Idrættens er idræt. Idrætten har nogle unge med anden etnisk baggrund, og på Regnbuen har ¼ af medlemmerne anden etnisk baggrund.

Både lederen af Idrætten og lederen af Regnbuen understreger, at de unge i Farum mangler et mødested især i weekenden. De understreger også, at Idrætten og Regnbuen er mindre attraktive, fordi man ikke må drikke spiritus.

Man kunne overveje at igangsætte et mindre udviklingsorienteret projekt, der kunne undersøge, om det er muligt at bygge bro mellem de unges ønsker og behov og klubbernes tilbud.

Farum Ungdomsskole og 10. klasse tilbyder undervisning for de unge. Farum Ungdomsklub har en klub for medlemmerne. Desuden er der oprettet et visiteret tilbud for 15-25 unge, som beskrives yderligere i audiodiskprojektet *Unge øjne og stemmer i Farum* (4.3).

Kulturinstitutionerne:

Musikskolen oplever samme mønster som de folkeoplysende foreninger, at der er en tendens til, at de unge over 15 stopper på Musikskolen. Musikskolelederen peger på, at der mangler øvelokaler for musikinteresserede unge, og at det ville være en fordel, hvis et eventuelt Ungdomshus også fik øvelokaler.

Kulturinstitutionslederne er meget indstillet på at komme i dialog med de unge om deres behov og ønsker og er åbne overfor etablering af samarbejder.

For samtlige interviewede institutioner gælder, at de i lighed med de folkeoplysende foreninger er meget bevidste om, at tiderne og de unge har ændret sig. De er meget åbne over for ændringer for at imødekomme de unges behov.

En problemstilling synes at være, at de unge i høj grad ønsker deres helt eget fysiske sted, hvor de kan få opfyldt deres behov for selvorganisering. Dette behov får dem tilsyneladende til at vælge de etablerede institutioner fra, også selv om disse institutioner gerne vil imødekomme de unges behov.

4.1.10 Folkeoplysende foreninger, demokrati og ungdom

Man kan diskutere, om den demokratiudvikling, som finder sted i de folkeoplysende foreninger, kan tilføres et mere moderne islæt i et forsøg på at imødekomme moderne unges behov.

Vores teoretiske gennemgang har peget på, at nutidens unge lever i en tid, hvor kultur og identitet opfattes mere som processer og praksisser end som noget fast og statisk. De unge har behov for at skabe positive selvdefinitioner og selv billeder i et samfund og en kontekst, der bliver opfattet som mere flydende end tidligere. De unge opfordres til uafsladeligt at vælge identitet og livsstil, de skal så at sige vælge, hvilken historie de vil fortælle om sig selv. De er endvidere i en periode af deres liv, hvor de har et tydeligt behov for at eksperimentere med selvbestemmelse og selvorganisering, som de efterfølgende interviews med de unge vil vise (4.2).

Danmark er kendt som et land, der har et meget rigt udbud af folkeoplysende foreninger, som man kan deltage i nærmest "fra vugge til grav". Det kan ses som en positiv del af en dansk national selvopfattelse, at der findes folkeoplysende foreninger, hvor man i sin fritid kan lære og beskæftige sig med stort set hvad som helst.

I de folkeoplysende foreninger kan man – udover at lære om en specifik aktivitet – lære om demokratiske strukturer: Foreninger er organiseret demokratisk med generalforsamling og valg af bestyrelse. Alle medlemmer er nødt til at yde et bidrag, for at foreningen kan fungere, økonomisk såvel som arbejdsmæssigt. Via dette arbejde lærer man noget om, hvordan et demokrati fungerer, man lærer at fungere i en større sammenhæng. Man har mulighed for medindflydelse, man får medansvar, og børn og unge forberedes på at deltage som aktive medborgere i samfundet.

Rigtig mange danske børn er medlemmer af foreninger, især idrætsforeninger. Rigtig mange voksne er det også. Men i perioden mellem 16 og 25 år er foreningsstrukturen, som den ser ud i dag, noget skæv i forhold til de unges behov. Undersøgelser (både vores egen og andres) peger på, at de unge vender tilbage til foreningslivet, når de bliver ældre og selv får børn. Der er derfor umiddelbart ingen grund til bekymring i forhold til, om det demokratiudviklende aspekt, som er så tydeligt i de folkeoplysende foreninger, går tabt.

På mange unge virker de folkeoplysende foreninger gammeldags. Unge mennesker har travlt med skole, uddannelse og fritidsjob. Nogle unge har en enkelt fritidsinteresse, som de dyrker på højt plan, men ikke alle. Mange unge har behov for at være sammen med andre unge, når de har fri. De har behov for at "hænge ud", og de har behov for selvorganisering, medbestemmelse og medindflydelse.

De fleste af dem lever travle liv, og hvis de skal dyrke en fritidsinteresse, skal der være en tidsmæssig og indholdsmæssig fleksibilitet (altså ikke en fast aktivitet hver torsdag eftermiddag). De unge er også i gang med at eksperimentere med deres identitet og selvscenesættelse. Derfor er det vigtigt, at de kan vælge tilbud, der er moderne og oplevelsesorienterede, gerne mere underholdningsprægede tilbud som events mm..

Hvis de folkeoplysende foreninger vil have succes med tilbud til unge mellem 16 og 25, er der for os at se ingen anden mulighed end at gå i dialog med de unge om, hvad de har behov for og hvordan. De folkeoplysende foreninger kan overveje klippekort, hvor de unge kan shoppe mellem forskellige tilbud. Foreningerne kan tilbyde deres kunnen, viden og erfaring i mere eventsprægede arrangementer.

I nutidens Danmark lever ikke kun de unge, men de fleste mennesker et travlt liv. I mange af vores interviews med foreninger peges der på, at det kan være svært at finde aktive medlemmer til det krævende bestyrelsesarbejde.

For os at se tyder alt på, at der er et vist behov for en modernisering af foreningstraditionen, således at foreningsstrukturen i højere grad tilpasses nutidens travle liv. Netop fordi folkeoplysende foreninger i så høj grad er med til at styrke og præge en demokratiudvikling, er det vigtigt, at foreningslivet fremtidssikres. De unge har brug for de ældres erfaringer med demokrati og organisering og samspil mellem den enkelte og gruppen. De unge har også brug for, at der bliver lyttet til, hvad de gerne vil og ikke mindst, hvad de gerne vil lære. De interviewede foreninger i Farum viser en stor grad af imødekommenhed over for de unge. De unge fortæller i dette projekt om deres drømme og behov. Dermed synes muligheden for en frugtbar dialog at være til stede.

4.2 Interviews med de unge

De interviewede unge fordeler sig i forhold til køn, alder og etnicitet som det fremgår af nedenstående:

	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Piger	3xD	9xD, 1xI	2xD			1xA	3xD	2xD			
Drenge	1xT		3xT, 2xD, 1xA	5xD, 3xT, 1xS							1xD

D= Etnisk dansk I = Etnisk irakisk A= Etnisk afghansk S= Etnisk somalier T= Etnisk tyrkisk
--

Der er en udpræget opfattelse blandt de unge omkring, at den del af deres fritidsliv, der er problematisk, omhandler den uorganiserede del. Dette kan både forstås på baggrund af den forholdsvis høje organiseringsgrad blandt de unge, som kan læses ud af nedenstående ramme og også det forhold, at kun 1 pige efterlyser forskellige kursustilbud, 1 pige efterlyser et gospelkor, og 1 dreng efterlyser sportsaktiviteter. Dette kan læses ud af rammen med mangler og forslag, som de unge under interviewene har påpeget i forbindelse med deres oplevelse af problemerne med at få deres fritidsliv til at fungere i Farum.

Den organiserede del af de interviewedes fritid:

Gymnastik; 2 piger
Frivilligt arbejde; 2 piger
Musikskolen; 4 piger
    Solosang (2 piger)
    Korsang (2 piger)
    Instrument (1 pige)
    Musical (3 piger)
Håndbold; 4 piger
Motionscenter; 3 piger & 14 drenge
Event; 3 piger
Arbejde; 4 drenge & 3 piger
Bybækskolens Ungdomsklub; 3 drenge
    Billard (1)
    Bordfodbold (1)
    Computerspil (1)
    Kortspil (1)
    Snakker (1)
    Høre musik (1)
Basketball; 1 dreng & 1 pige
Fodbold; 2 drenge
Badminton; 1 pige
Dans; 2 piger
Ridning; 1 pige
Ungdomsskolen i dagtimerne; 1 pige & 2 drenge
Regnbuen; 2 drenge og 1 pige

I ovenstående ramme er det påfaldende så stor en del af de unge, der vælger at dyrke motion gennem et motionscenter, adspurgte om hvorfor dette var en yndet sportsform, så vægter de unge at motionscentret først og fremmest er tidsmæssigt og indholdsmæssigt fleksibelt. De kan komme, når det passer ind i deres program i øvrigt, og der er et mangfoldigt udbud af aktiviteter, de kan anvende, når de er der. Dertil kommer at der i og med at der er så stor en andel af de unge, der anvender motionscentret, så kommer det også til at virke som et mødested. Denne pointe går igen, når der berettes om grunde til at ophøre med tidligere organiserede aktiviteter, at der i perioder er et frafald til en bestemt aktivitet medfører, at andre også holder op fordi de så ikke længere kan få deres sociale behov stillet gennem deltagelse i aktiviteten. I nedenstående ramme fremgår, hvilke organiserede aktiviteter de unge tidligere har gået til, og i fodnote form fremføres kort de begrundelser, de har tilkendegivet omkring hvorfor, de er ophørt med aktiviteten eller medlemskabet.

Tidligere organiserede fritidsaktiviteter:

Svømning; Pige i 3år³
Ridning; Pige i mange år⁴, Pige i 7år⁵, Pige i mange år⁶
Fodbold; Dreng i mange år⁷, Dreng i kort tid⁸, Dreng i 11år⁹, Dreng i 10år¹⁰, Dreng i 1½år¹¹, Pige¹²
Regnbuen; 1 Dreng¹³
Idrætten; 1 Pige¹⁴
Ungdomsskolen; 1 Pige¹⁵
Syning (1)
Fester (1)
Efterskole; 1 pige +++
    Drama (1 pige)
    Musik (1 pige)
    Sport
Grand Prix gymnastik; 1 Pige¹⁶
Stenvad åben teater¹⁷; 1 Pige
Badminton; 1 Pige i 1år¹⁸, 1 Pige i 3år¹⁹
Håndbold; 1 Pige²⁰

Men snarere end at efterlyse flere organiserede aktiviteter så er det mere underholdningsprægede tilbud af fleksibel art som biograf, større events eksempelvis live musik eller fælles "street dance", som de unge efterlyser. Og mest af alt er det der efterspørges og efterlyses med størst vægt noget, der ligger indenfor rammerne af diskotek, klub, fester, et musikhus, cafe og et samlingssted. De mangler, de unge oplever ved at bo i Farum, er listet i nedenstående ramme.

---

³ Stoppede pga. krævende parforhold

⁴ Stoppede fordi hun var blevet for stor til at ride på pony. og fordi hun hellere vil fokusere på venner, skolen, kæresten og andre fritidsinteresser

⁵ Stoppede fordi hun ville have mere tid til sine venner, og fordi mange af hendes venner holdt op

⁶ Stoppede fordi hendes hest døde

⁷ Stoppede pga. sportsskade

⁸ Holdt op fordi han ikke synes, at han havde nogen venner på holdet

⁹ Det blev kedeligt og tidskrævende

¹⁰ Det blev kedeligt og tidskrævende

¹¹ Holdt op fordi han skulle til Pakistan og gå i skole i en periode

¹² Det blev kedeligt

¹³ Stoppede pga. aldersgrænsen

¹⁴ Holdt op pga. alder

¹⁵ Holdt op fordi vennerne begyndte at falde fra

¹⁶ Holdt op fordi det blev kedeligt socialt og indholdsmæssigt

¹⁷ Holdt op fordi hun blev for gammel

¹⁸ Holdt op fordi det var vanskeligt at komme til klubben, og fordi hun aldrig rigtig blev bidt af det

¹⁹ Holdt op fordi det var vanskeligt at komme til klubben, og fordi hun aldrig rigtig blev bidt af det

²⁰ Holdt op fordi det var kedeligt

Mangler & Forslag:

Premierefilmsbiograf; 4 piger
Diskotek²¹ (a'la Crazy Daisy); 2 piger & 6 drenge
Diskotek der er åbent for 17 årige også; 5 drenge
Cafeer²²; 12 piger
En klub²³; 1 pige
En klub²⁴; 5 piger
At få det gamle musikhus igen; 1 pige
Billen; 5 drenge
Arrangementer med bands; 1 pige
Mangler et sted hvor man kan være²⁵; 1 pige
Event med en voksen tilknyttet; 1 pige
Mangler festaktiviteter; 2 drenge & 1 pige
Mangler store events; 1 dreng
Piccadelli agtigt sted; 2 drenge
Socialt liv for unge; 2 piger
Et samlingssted; 2 piger
Flere jobs til unge; 1 pige
Bedre shoppe muligheder; 2 piger
Masser af sport; 1 dreng
Et gospelkor; 1 pige
Billige kurser med tekstiler; (1 pige)
Billige kurser med maling; (1 pige)
Billige kurser med sprogundervisning; (1 pige)

I nogen tilfælde tager de unge udenbys for at gå i byen, shoppe, gå i biografen eller på cafe og i nogen af tilfældene synes de, at det er helt rimeligt, at Farum ikke kan rumme alle deres behov. Eksempelvis mener alle, selvom de gerne så bedre shopping muligheder i Farum, at det vil være urealistisk for Farum at konkurrere med København i forhold til dette. I nedenstående ramme fremgår det, hvilke aktiviteter de unge rejser udenbys for at foretage sig.

²¹ Et af argumenterne for dette er, at billetpriserne om natten som de unge har svært ved at få råd til at rejse efter dette.

²² En cafe vurderes at give mulighed for at kunne mødes uformelt og uden forudgående aftale og for at man bare kan sive ud og ind, når man har lyst og derudover behæftes den med den fordel, at man her kan møde nogen uden for sin vennekreds.

²³ Hvor unge kunne arrangere noget sammen - eksempelvis tage til stranden

²⁴ Hvor man kan mødes uden at skulle gå til noget

²⁵ Opholdet på Pizzeriaer vurderes som en nødløsning, i stedet foreslås cafeer

Aktiviteter andre steder end i Farum:

Ballerup; Citypub(1 pige), café(1 pige), shoppe(1 pige)

København; biograf (3 piger), feste (3 piger), gå rundt og hygge sig (1 dreng), spise (2 drenge), shoppe (3 piger), danseundervisning (1 pige), besøge venner og familie (1 pige), cafe (3 piger), Tivoli (1 pige)

Bellevue strand; badning (1 pige), solbadning (1 pige),

Hillerød; feste(2 piger), Piccadelli (5 drenge)

Værløse; Biografen (5 drenge)

Lyngby; shoppe (1 pige)

Lyngby; ridning (1 pige)

De unge fortæller, at det er svært for dem i deres budget at rumme de transportudgifter, der er forbundet med at udfolde deres festlige aktiviteter udenbys. Dertil kommer den del af det efterlyste, der i højere grad handler om at have et mere dagligdags mødested, hvor de uformelt og uden påtvungne aktiviteter kan komme og møde hinanden. Det er ofte en cafe eller en klub, der bruges som et forslag til at illustrere dette behov. De unge fortæller, at de som et alternativ anvender pizzeriaerne og tankstationer som et sted, hvor de kan mødes, men det er på ingen måde noget, de associerer med et højt indhold i deres fritidsliv. De vil gerne mødes under mere ordnede forhold, der også giver mulighed for en mere positiv identificering af sig selv som et ressourcefuldt ungt menneske, der mere indgår i den omdiskuterede cafe latte kultur end i en "bøllekultur". Det er således i høj grad den del af de unges uorganiserede fritidsliv, der omhandler "livet i byen med andre", der berettes om og ikke den del af den uorganiserede fritid, der omhandler selvudfoldelse i hjemmet. I nedenstående ramme fremgår det, hvad de unge har berettet om, at de foretager sig generelt af uorganiserede aktiviteter i deres fritid.

Uorganiserede del af fritiden:

Hjemme hos venner; 6 piger & 9 drenge

Ser film (2 piger & 7 drenge)

Ser fjernsyn (1 pige)

Hygger sig (1 pige)

Ryger vandpibe (1 dreng)

Snakker (5 drenge & 1 pige)

Spiller kort (1 pige)

Drikker bajere (2 drenge)

Spiser (1 pige)

Sammen med sin kæreste; 2 piger & 1 dreng

Ser fjernsyn (1 pige)

Går ture (1 pige)
Træner i motionscentret (1 pige)
Hænger ud med vennerne; 9 piger & 11 drenge
Ved søerne (1 pige)
Pizzeriaer (3 piger)
Fester (1 pige & 1 dreng)
Q8 (7 drenge)
Statoil (5 drenge)
Bytorvet (3 drenge)
Spiller fodbold (1 dreng)
Farum Midtpunkt (2 piger & 1 dreng)
Stranden (2 piger)
Stavnsholt fodboldbanerne (2 piger)
Går rundt (2 piger)
Går ture (3 piger)
Cykler ture (2 piger)
Knallertmakkeri; (1 dreng)
Går på cafe (2 piger)
Shopper (5 drenge)
Er i Paltholmcentret (1 pige & 2 drenge)
Biografen (4 piger & 5 drenge)
Tivoli; (1 pige)
Læser; 1 dreng
Laver lektier; 4 piger
Biblioteket; 3 piger
Tjekke mail (1)
Låne bøger (2)
Hører musik; 1 pige
Taler i telefon; 1 pige
Shopper på Bytorvet; 1 pige
Netcafe; 2 drenge
Synger i kor; 1 pige
Synger i band; 1 pige
Maler; 1 pige
Surfer på nettet; 1 pige
Spiller computerspil; 1 pige

Deres tid sammen med deres venner er noget, de unge vægter meget højt. Adspurgte om deres værdier rangerer vennerne højere end familien og ligeså højt som uddannelse. Dette forhold kan læses ud af nedenstående ramme og er vel en del af en argumentation for, at udlevelsen af den del af deres ungdomsliv, der omhandler dette, så også skal have en stor prioritet andetsteds (læs økonomisk).

Værdier:

Venskaber; 1 pige
Venner; 7 piger & 4 drenge
Sammenhold; 1 pige
Samvær; 1 dreng

Fremtidig uddannelse; 2 piger
Uddannelse; 4 piger & 8 drenge

Arbejde; 3 drenge & 4 piger
Fritid; 1 pige
Familie; 6 piger & 7 drenge
Kæreste; 1 dreng
Hjem; 1 pige & 2 drenge
Knallertmakkeri; 1 dreng
At have det sjovt; 3 drenge og 2 piger
Musik; 1 pige
At bo i fredelige omgivelser; 2 piger
Håndbold; 1 pige
At trives hvor hun bor; 1 pige
At man har mange muligheder i livet generelt; 1 pige

Opsummering; De unge oplever problemer i at få den del af deres fritidsliv til at fungere, der handler om at være sammen med deres venner på uformel og uorganiseret vis. De oplever, at dette kun kan lade sig gøre på steder som tankstationer og pizzeriaerne på nuværende tidspunkt, og det, synes de, er et problem, fordi det afskærer dem fra under ordnede forhold at danne nye netværker, idet disse steder ikke indbyder til dette. På trods af at det ikke er den eneste problemstilling, der optager de unge, så er det den, der umiddelbart vægter tungest i deres fortællinger.

4.3 Audiodisk projektet ”unge øjne og stemmer i Farum”.

Projektet skriver sig ind i en ældre navigations tradition. I Australien har det eksempelvis været en tradition blandt aboriginals, at de navigerede efter bestemte sange, som indeholdt landskabsbeskrivelser. Og også Vikingerne har anvendt mundtlige overleveringer til deres lange sørejser. I nyere tid har forskere som Gitte Marling anvendt de australske erfaringer som inspirations baggrund til et projekt, der fokuserer på menneskers

oplevelser af deres daglige ruter gennem byer og deres valg af ruter. Men mere end noget andet er projektet "unge øjne og stemmer i Farum" inspireret af Kristina Lindström og Åsa Ståhl, der i samarbejde med Interactive Institute har lavet et fantastisk godt projekt i Ljyngby i Sverige (www.Ljudstrak.se). Både Lindströms og Ståhls grafiske fremstilling og idegrundlaget med at lade unge få en stemme til at kommunikere deres nærmiljø oplevelser har tjent som en så kraftig inspiration til dette projekt, at der nærmest er tale om en formmæssig kopi. Indholdet, af det der bliver fortalt på ruterne, er dog totalt forskelligt. Og vi vil i det følgende beskrive først formen mere specifikt, men også give en lille intro til det stemmerne talte om. For et fuldt udbytte henvises der dog til, at folk selv går ruterne, mens de lytter til optagelserne af de unges stemmer.

4.3.1 Formen og det praktiske

I alt har 6 unge været involveret i projektet. 4 piger og 2 drenge i aldersgruppen 16-19 år. Der er gået 4 ruter, og på de to af ruterne gik pigerne to og to. Drengene gik derimod sammen med mig (Hanne), mens de fortalte om deres liv i Farum, og om det vi passerede. Valget af ruter var helt op til de unge selv under forudsætning af, at det sted, de valgte at gå hen, var et sted, som var betydningsfuldt for dem. Dog var udgangspunktet for alle ruterne stationen, som på mange måder er et knudepunkt i Farum. Optagelserne blev foretaget på en minidisk og er efterfølgende blevet nænsomt redigeret. Ruterne strækker sig i varighed fra 20 minutter til 1 time.

På www.kulturplan-oresund.dk/ungeifarum/index.asp kan man lytte til de unges fortællinger og se et kort med de 4 ture, som de unge mennesker har gået i Farum.

4.3.2 Intro til det stemmerne talte om og øjnene så:

"Jeg kender nogen fra alle grupper"

Den første dreng der var ude at vandre, valgte at gå ud til Marie Kruse Gymnasium, hvor han tidligere var elev og for nuværende benytter fitnesscentret flere gange om ugen. På vejen derud beskriver han de forskellige boligområder i grupperinger, han ser i Farum og taler om at bo på den rigtige eller den forkerte side af motorvejen, ligesom han også senere kommer tilbage til denne problemstilling og taler om, om man bor på den rigtige eller den forkerte side af Gammelgårdsvej – understøttet om man bor i villa eller i lejlighed. Der udover giver han et meget godt indtryk af nogle af de gnidninger, der er mellem de forskellige grupper af unge, og af hvordan dette influerer på brugen af byen – hvor går man alene, og hvor gør man ikke - og hvis man går alene, hvordan man så skal forholde sig. Han understreger at han "kender nogen fra alle grupper" og at det derfor er sikkert for ham at færdes alle steder i byen, men samtidig maner han til forsigtighed med ordene: "man skal passe lidt på, hvad man siger". Et andet tema, der indgår i vandringen, er behovet for at gøre noget - at handle på de åbninger der er for unge, og her stiller han sig kritisk an i forhold til unges generelle samfundsmæssige engagement. Ligesom han heller ikke er overbevist om, at det er muligt at arrangere noget for alle unge i Farum, fordi der altid er nogen unge, der er ude på at ødelægge sådanne tiltag.

Også Farums images i regionen inddrages i vandringshistorien og sættes i relation til Farum borgeres møde med andre. Som han siger: "Folk tænker, at Farum er en problembym - der går et vist rygte om Farum". Udover vandringen til Marie Kruse går ruten også igennem Farum Midtpunkt, hvor en del af vennerne bor, og som derfor også er et sted, hvor de unge mødes. Også Q8 får et par ord med på vejen, og han giver et meget sjovt indblik i, hvad dette sted kan for de unge.

”....det lyder ligesom bedre i en ungs mund end i kommunens.”

Sigtemålet for denne vandring er pizzeriaet på Bytorvet, hvor de to piger ofte mødes, og som også er det sted, hvor de har lært hinanden at kende. Der kommer ikke særlig mange andre unge til dette sted, men det er deres sted – et sted hvor de går hen ikke så meget for at møde andre unge, men for at dyrke den historie, de har sammen. De understreger, at der er mange (8!) pizzeriaer i Farum, og at det ikke er fordi, de synes, at det er det mest hyggelige opholdssted, de kan forestille sig – men det er det, der er til rådighed. Der bliver talt meget om en cafe på denne vandring – en cafe der måske kan tage form af en bar om aftenen, og som har udeservering om sommeren. Det er et ønske, der står højt på de to pigers ønskeliste, en ønskeliste de i øvrigt flittigt vender tilbage til i fortællingen. En del af de ønsker og forslagene til, hvordan Farum kan blive en bedre by at være ung i, var koncentreret omkring et sted at være - et sted som er de unges – her blev det legendariske ”Billen” nævnt, som et eksempel på hvordan et sådan sted kunne være. Vigtigt i forhold til hvad der skal arrangeres og af hvem, understregede de to piger: ”De unge skal selv stå for festerne, fordi det lyder ligesom bedre i en ungs mund end i kommunens”, og festers samlende effekt blandt de unge blev ligeledes fremhævet.

En anden problematik, der blev rejst, var de transportomkostninger, der er forbundet med at bo i ”provinsen”. Særligt blev dette aktualiseret i forhold til de offentlige transportmidlers nattakster - dette i en ånd hvor stavnsbåndene synes at være genindført i Farum for unge uden kørekort, men pigerne har kreative løsningsforslag til, hvordan problematikken kan løses.

”Man får bare den der trang til at gå ud og være en del af fællesskabet”

Denne rute går også gennem Farum Midtpunkt, og undervejs berettes der om tilholdssteder for den vennegruppe, som fortælleren er en del af. De opholdssteder, han fremhæver, kæder han sammen med årtiderne. Hvis det er vinter, mødes de inden døre i gangene i Farum Midtpunkt og hvis det er sommer, er Furesøbad et meget anvendt mødested. Også Kulturhuset nævnes som et sted, hvor de unge mødes, men fortælleren er lidt ambivalent i forhold til dette. På den ene side har han en stor forståelse for, at de unge bare må ud hjemme fra sommetider, og hvis klokken så ikke er 2 endnu (hvor klubben åbner), så er Kulturhuset altså et rigtig godt og centralt sted at sidde og varme sig lidt. Men han har også adopteret en ydre norm forbundet med denne adfærd og udtrykker stor forståelse for, at folk ikke gider at se på, at de hænger ud i byen. Han fortæller om, at han aktivt har prøvet at undgå at være i Kulturhuset og også at hænge ud i byen men at det, som han siger, er ”svært for os” (underforstået unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk) – fordi man bare får den der trang til at gå ud og være en del af fællesskabet. Denne fortælling bliver meget livshistorisk, og det at leve med anden etnisk baggrund end dansk indgår aktivt i fortællingen. Fortælleren kommer også i høj grad ind på, hvilke faciliteter og tilbud der for ham har været positive i Farum. Specielt er der fodboldklubben og den tidligere basketklub, men mest af alt er det Bybækskolens klub, hvor han hver dag mødes med sine venner. Ligesom blandt de fleste andre unge i Farum efterlyses der også i denne fortælling fest aktiviteter og problematikken omkring at have en baggrund, der er etnisk anderledes end danske inddrages i en fortælling om, hvordan der sorteres i, hvem der kommer ind på diskotekerne, og hvem der bliver afvist.

”Hvor er alle de andre?”

Denne gruppe piger valgte også at gå en tur på Bytorvet, og det er et sted, de bruger rigtig meget - både til at udleve mange af deres livsstils orienterede shoppedrømme men også til at tjene pengene til dette. Som de

siger: "Det man kan i Farum, det er, at arbejde så man kan få nogle penge, som man så kan bruge på Bytorvet." På deres vandring gennem Bytorvet giver pigerne en forholdsvis detaljeret beskrivelse af de forskellige butikker, de stødte på. De svinger lidt mellem at være kritiske og positive, og formuleringer som "Farum det er kedeligt – der mangler et sted, hvor man kan være sig selv" får gennem fortællingerne et humørløft, fordi de to piger har en selvforståelse af at have en rigtig god fantasi og et rigtig godt humør, som de siger: "Vi kan få det til at være sjovt at gå gennem Bytorvet". Men det de undrer sig over, det er: "Hvor er alle de andre?" De oplever ikke så tit at møde andre unge på Bytorvet - på nær i 12 frikvarteret. De gisner lidt om, at det er fordi, de andre er seje..... gennem hele vandringen understreger pigerne, at det der med alkohol det ikke rigtig er noget for dem, og at de synes, at der mangler et sted, en hyggelig cafe hvor unge, som ikke vil ind til København for at feste, kan holde til – og en biograf! Også i denne fortælling spekuleres der i transporttilskudsordninger, her for unge i byer uden en rigtig Nordisk Film biograf.

5 Opsummeringer

De unge i Farum fremstår som en eller rettere flere forskellige grupper af meget aktive og ressource stærke unge. De unge bruger byen meget, og de har en høj grad af refleksion i forhold til, hvad de er interesserede i at investere deres ressourcer i. Næsten alle de unge har tidligere været mere foreningsaktive, end de er på dette tidspunkt i deres liv, men deres lyst til at gøre noget sammen med andre og for andre unge er bevaret – blot er der ændrede krav til formen. For at de unge vil dele ud af deres ressourcer og engagement, er det vigtigt, at de har en høj grad af identifikation med og selvbestemmelse over det, de giver sig i kast med. Men de vil ikke gøre det alene uden støtte fra mere erfarne personer. Et eksempel, som i alle interviewene har været gennemgående, er behovet for et sted at mødes - "ligesom Billen" har været en vending, der er gået igen. Men der er ikke tale om, at de unge som sådan vil styre alting selv – ingen af de interviewede mente eksempelvis, at det var en god ide at holde fester uden vagter/SSP og lignende – en typisk reference i den sammenhæng har været EVENTS julefest, som de fleste nød at deltage i, men som endte med slagsmål, der siden har klæbet sig til arrangementet - de mange gode intentioner og oplevelser til trods. Og omkring mulighederne for at feste i Farum er der en bred enighed både blandt de unge og også blandt mange af foreningerne omkring, at der i Farum er et behov for et sted, hvor de unge kan dyrke den festkultur, som er en central del af netop denne livsperiode.

De unge vil gerne arrangere noget selv og få nogle ideer selv, men vil også gerne have sparring på deres ideer. og her er en oplagt mulighed for at danne netværk med de etablerede foreninger eller professionelle udbydere. Et eksempel, der i den forbindelse har været fremme, er et street danser arrangement for hele byens unge, hvor en professionel danser kunne give undervisning og afslutte dagen med en opvisning. Et andet eksempel, der på en af audioturene blev nævnt, var en fodbold dag, hvor hele byen kunne spille mod hinanden. Disse arrangementer har den indlysende kvalitet, at der er en stor tilslutning og derfor gode vilkår for at møde mange mennesker, der, som vi tidligere har set på, for mange af de unge har været en afgørende faktor for at de enten startede på tidligere foreningsaktiviteter eller, at de, når det sociale grundlag ophørte, ligeledes ophørte med deres medlemskab. Men disse aktiviteter fører os tilbage til den tidligere diskussion omkring et mødested – ideerne og organiseringerne deraf skal udspringe et sted fra, og her er et ungdomshus "ligesom Billen" et rigtig godt bud på et sted, hvor en forankring af ovennævnte processer vil kunne finde sted. Der findes eksempler på at netop det, at have et sted og at organisere aktiviteter derud fra kan fremme de demokratiske evner, som vi kender fra folkeoplysningstanken. Et eksempel på et sted, hvor dette er forløbet succesfuldt, er Herlevs Ungdommens Hus, der drives af et repræsentativt udsnit af de unge, der har organiseret sig i et ungdomsråd – med støtte og sparring fra en voksen. For at opsummere; ved at stille steds-mæssige faciliteter til rådighed muliggøres en udvikling af de unges handleevner igennem deres organisering af events, møder på tværs af de etablerede ungdomsgrupper, og der er muligheder for at fremme

de unges demokratiske evner gennem en planlægning af aktiviteterne og endelig en mulighed for at anvende det frivillige potentiale, der ligger i foreningerne, og som tilmed er meget interesseret i at nå ud til de unge – også på nye måder.

Der er ikke mange, der er i tvivl om, at de unge har et behov for et sted, der i et eller andet omfang er deres eget, men så er der det med de menneskelige ressourcer til at drive stedet, uden at det ender i anarki – det er en af de udfordringer, der ligger næst for, hvis en beslutning om at etablere et "hus" bliver truffet. Der er ingen tvivl om, at de unge har brug for støtte og sparring fra "voksne" i et sådant projekt. Der imod synes der ikke at være grundlag for bekymringer omkring, hvorvidt de kreative ressourcer, som de unge besidder, vil kunne vokse med et sådan projekt. Og det trænger de unge i Farum til. Ikke kun som et selvudviklingsprojekt men også i forhold til at vise det omkringliggende samfund, at "de unge nu om dage i Farum" faktisk ikke klarer det så dårligt endda. En problemstilling der opleves stigmatiserende af flere unge i deres møde med "voksne" i byen.

Litteraturliste

Dreier, Ole (1993): Psykosocial behandling. København: Dansk psykologisk forlag.

Eriksson, Erik (1971): Identitet – Ungdom og Kriser. Hans Reitzels forlag.

Giddens, Anthony (1991): Modernity and Self-identity. Polity Press. Cambridge.

Giddens, Anthony (1996): Modernitet og selvidentitet. Hans Reitzels forlag.

Hall, Stuart (1997): Cultural representation and signifying practices, Oxford University Press,

Holzkamp, Klaus (1985): Mennesket, som subjekt for videnskabelig metodik. Kommunistiske studenter på psykologi ved Københavns Universitet.

Holzkamp, Klaus (1998): Daglig livsførelse, som subjektvidenskabelig grundkoncept IN Nordiske udkast, tidsskrift for kritisk samfundsforskning, nr.2, Dansk psykologisk forlag.

Jarftoft, Vibeke (1996): Kritisk psykologi – en psykologi med fokus på subjektivitet og handling IN Witt, Gunnar & Højholt, Charlotte: Skolelivets Socialpsykologi – nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver. Unge pædagoger nr. B 60. København.

Nielsen, Jens Christian, Højholdt, Andy og Simonsen, Birgitte (2004): Ungdoms og foreningsliv – demokrati, fællesskab og læreprocesser. Roskilde Universitetsforlag. Frederiksberg C.

Woodward, Kathryn (1997): Identity and difference. Sage Publications. London.

Bilag 1: Interviewguide til foreningsinterview

1:

Øresundsprojektet
Regionen og kommunen

2:

Pilotprojekt i Farum Kommune

3:

Foreninger og ungdomskultur

- **Medlemsgrundlag (statistik)**

Unge under 25, køn, etnisk baggrund

- **Anvendelse af kommunale tilskud**

Lokaler

- **Mødekultur/aktiviteten**

Omgangs- og samspilsformer i foreningen

Hvordan fungerer jeres medlemsdemokrati? Formelle møder, generalforsamling, økonomi.

Er de unge præget af lystbetonet forbrugeradfærd - svære at fastholde.

Erfaringer med etniske minoriteter

- **Folkeoplysning/værdigrundlag**

Hvordan håndterer/forstår I folkeoplysningsideen?

Er de unge fremmedgjorte over folkeoplysningsideen?

Er I fokuseret på aktiviteten?

Er folkeoplysningsideen på retur? Er der behov for tilpasning i forhold til nutidens unge?

- **Hvordan kan Farum blive mere attraktiv for unge?**

Bilag 2: Interviewguide til interview med de unge

Intro med præsentation af at vi er ved at lave en undersøgelse om, hvad der kan gøre Farum til en bedre by for de unge, og at vi for at finde ud af det skal snakke med en masse unge om deres liv i Farum. Hernæst afklaring af om personen er i målgruppen 16-25 årige. Vil du svare på et par spørgsmål om det – det varer kun 10 minutter? Og dit navn kommer selvfølgelig ikke frem.

1) Hvad laver du i din fritid?

- Uorganiseret
  - o Hjælpespørgsmål af arten:
    - Nå men efter at du har spist morgenmad, hvad gør du så?
    - Hvordan bruger du byen?
    - Kommer du her ofte?
    - Hvad synes du om at komme her?
    - Hvor tager du ellers hen, og hvad laver du der? (koncerter, teater, biograf, butikker etc.)
    - Hvor bryder du dig ikke om at komme?
    - Hvorfor ikke? (afprøvning af tese om homogene rum)
    - Evt. fjernsyn – hvornår?
- Organiseret / foreninger:
  - o Hjælpespørgsmål af arten:
    - Bruger du eller har du brugt nogle kultur tilbud (teater, musikskolen, grafen, idrætsforeningerne, event, kompas)
      - Musikskolen: Hvad betyder det for dig at være medlem; netværk/kompetencer
      - Event: Var du med til julefesten? Hvordan oplevede du den? Er det pga. julefesten at du blev medlem?
      - Generelt: hvor længe har du været medlem af en forening? Hvorfor er du medlem? (netværk/kompetencer). Hvad betyder det for dig, at det er en folkeoplysende forening? – hvad synes du, at du lærer? Har du tidligere været medlem, og er du holdt op med at være det – hvorfor og hvornår?
- Ungdomsgrupper:
  - Hvilke ungdomsgrupper oplever du, der er i Farum, og hvilke deltager du i?
  - Hvor kender du dine venner fra? – Hvor har du mødt dem?

2) Hvilke drømme og ønsker har du for din fritid i fremtiden?

- o Hjælpespørgsmål af arten:
  - Har du mindre søskende? Hvis ja – hvad kunne du ønske, der var af muligheder for dem, som du selv har savnet?
  - Hvordan kan Farum blive mere attraktiv for unge?

3) Synes du, at der er nogle problemer med at få sin fritid til at fungere her i Farum?

- Hvorfor / hvorfor ikke?

- Er der nogle tidspunkter på dagen eller ugen, hvor det er særligt problematisk? – hvorfor?

4) Må jeg spørge dig om, hvad der er de 3 vigtigste ting for dig i dit liv – generelt? Hvilke værdier der er vigtige for dig?

- Hjelpeforslag:
  - at være glad
  - familien – evt. nogen speciel?
  - et forbillede?
  - venner
  - at få et arbejde / uddannelse
  - at have det sjovt i fritiden
  - at vælge livsretning
  - religion
  - -
  - -

Afsluttende spørgsmål i forhold til en senere kategorisering og kontakt.

5) Hvor gammel er du?

6) Hvad er din etniske baggrund?

7) Må jeg kontakte dig igen, hvis det bliver nødvendigt? - vi vil måske lave en workshop senere på året, hvor omkring 8 unge kan arbejde sammen om at udvikle nogle mere specifikke fritidstilbud, og der kan også være andre situationer, hvor det vil være en hjælp at kunne kontakte dig, hvis det er okay med dig?

8) Generelt omkring kontakt og information har du så en god ide til, hvordan kommunen kan komme i kontakt med jer unge, hvis de har lavet et tilbud til jer - f.eks. en koncert eller noget andet?

- folder
- e-mail
- sms
- lokalavisen
- go-karts
- plakater (hvor?)

9) Er der ellers noget du har lyst til at fortælle om?

Tak for hjælpen.

Bilag 3: Statistik vedrørende unge indvandrere og efterkommere i Farum Kommune (FK)

Ifølge Indenrigsministeriets nøgletal fra 2004 har Farum Kommune 11.1% indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande. Dermed indtager FK en 7. plads blandt landets kommuner, hvad angår den højeste andel af udlændinge. Procenten vil stige, idet andelen af 0-15-årige udlændinge ligger på 13.8%.

Fra Farum Kommunes Folkeregister har vi fået tal for de 18-årige og opefter fordelt på nationalitet eller oprindelsesland fra 2005. Tallene er ikke tilgængelige for de mindreårige. Antallet af unge 18-25-årige (inkl.) uanset oprindelse er på ca. 1267. Ud fra dette tal beregnes procenterne. Desuden opgøres andelen af en etnisk gruppe ud fra den samlede indvandrergruppe på 18-25 år, alt 220.

Indvandrere og efterkommere i alderen 18-25 år   Procent Procent af indv.

Tyrkiet:	139	11%	63%
Irak:	23	1.8%	10.5%
Afghanistan:	17	1.3%	7.7%
Polen:	7	0.6%	3.2%
Pakistan:	7	0.6%	3.2%
Iran:	6	0.5%	2.7%
Bosnien-Hercegovina:	5	0.4%	2.3%
Jugoslavien (eks.):	5	0.4%	2.3%
Libanon:	4	0.3%	1.8%
Sri Lanka:	3	0.2%	1.4%
Kroatien:	2	0.2%	0.9%
Syrien:	2	0.2%	0.9%
<hr/>			
I alt	220	17.3%	100%

Af den samlede gruppe af indvandrere og efterkommere (220) på 18-25 år fordeler aldersgrupperne sig således:

18-årige:	24	10.9%
19-årige:	32	14.5%
20-årige:	24	10.9%
21-årige:	30	13.6%
22-årige:	22	10.0%
23-årige:	29	13.2%
24-årige:	31	14.0%
25-årige:	28	12.7%
<hr/>		
i alt	220	100%